

Степаненко А. В.,*кандидат педагогічних наук,**доцент кафедри германських мов, зарубіжної літератури та методик їхнього навчання**Центральноукраїнського державного педагогічного університету**імені Володимира Винниченка***Тарануха Т. В.,***кандидат філологічних наук,**старший викладач кафедри перекладу, прикладної та загальної лінгвістики**Центральноукраїнського державного педагогічного університету**імені Володимира Винниченка*

КОНЦЕПТОСФЕРА В НІМЕЦЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВНИХ КАРТИНАХ СВІТУ Й ДІАЛОЗІ КУЛЬТУР

Анотація. Статтю присвячено порівняльному розгляду концептосфери в німецькій та українських картинах світу. Світоглядні картини в кожній окремій мові є відображенням мовної картини і етнокультури, розуміння яких сприяє ефективному діалогу культур. Виокремлення і співставлення базових елементів світоглядних та мовних картин світу в німецькій та українській етнокультурах дозволяє розглянути глибинні світоглядні основи, на яких базуються елементи граматичної, зокрема морфологічної, синтаксичної системи кожної окремої мови. Завдяки концептам досягається розуміння й усвідомлення вагомих маркерів, що визначають концептосферу в рамках певної етнокультури і подальшої перспективи діалогу культур. Так в дослідженні окреслюються основні світоглядні концепти в німецькій («порядок») та в українській («свобода») мовах та їхній зв'язок з мовними системами. Вочевидь вплив і домінують цих концептів важко переоцінити в контексті розгляду концептуальної, мовної картини світу в обох мовах, які демонструють відображення в мові на рівні слово – колокація – комунікативне кліше. В статті також розглядаються питання просторової та часової картини світу та її відображення у мовній картині світу двох мов, що демонструє суб'єктивне сприйняття об'єктивних явищ через призму мовної картини порівнюваних етнокультур. В дослідження порівнюються логічні та граматичні категорії часу, відповідність часових форм та ймовірні невідповідності, які можуть стати бар'єром у діалозі культур. З метою уможливлення міжкультурної комунікації аналіз і співставлення і виокремлення спільних рис та розбіжностей є вагомими аспектами для вивчення мови і культури, побудови діалогу в умовах партнерства, співробітництва і взаєморозуміння.

Ключові слова: концептосфера, концепт, діалог культур, ментальність, мовна картина світу, етнокультура.

В умовах глобалізації в наші дні проблема діалогу культур з урахуванням національного менталітету та одночасним збереженням національної ідентичності стає все більш актуальною. Сьогодні перед Україною та перед українським суспільством, представники якого опинилися через неспровоковану російсько-українську війну в інших країнах, постало питання переосмислення українського самоусвідомлення одночасно з інтеграцією в іншомовне середовище і максимальне повноцінне функціонування у нових умовах протягом невизначеного терміну, що вимагає глибокого та об'єктивного вивчення, усвідомлення та збереження власної ідентичності, особливостей мовної поведінки нашого народу в контексті мовної картини світу та розуміння й сприйняття ментальності іншого народу, мова якого вивчається в іншомовному соціумі. Знання базових рис конкретної нації виконують ряд функцій, які носять прогностичний, аксіологічний, когнітивний та прагматичний характер, що дозволяє, вгледівшись глибше у власні національні властивості, зазирнути у перспективи, адаптуватися до нових умов та інтегрувати з урахуванням особливостей ментальності тієї чи іншої нації.

Питаннями дослідження концептуальної та мовної картин світу, етнічної ментальності, що відображаються у мовних знаках культури займалася низка вітчизняних та зарубіжних науковців. Особливості ментальності та мовної поведінки україн-

ського етносу досліджували І. Мірчук, К. Чехович, І. Юшук, Армстронг (G. Armstrong), Д. Мак-Грегор (G. MacGregor). Проблематику концептуальної та мовної картини світу в україномовному дискурсі розглядали Н. Венжинович, Л. Лисиченко, С. Єрмоленко, У. Марчук, Л. Савченко, М. Скаб, О. Яцкевич. Світоглядна картина, етнокультура в німецькомовному дискурсі розглядалися такими дослідниками як Г.-Д. Гельферт (H.-D. Gelfert), Г. Кляйнінг (G. Kleining), Б. Нус (B. Nuss), Г. Штейнталь (H. Steintal) та ін.

Метою статті є порівняльний розгляд концептосфери в німецькій та українських картинах світу, виокремлення світоглядних розбіжностей для врахування особливостей міжкультурної комунікації, зокрема базових концептів, світоглядних категорій простору та часу. Світоглядні картини в кожній окремій мові є відображенням мовної картини, ментальності та етнокультури, розуміння яких сприяє ефективному діалогу культур.

Ментальність – це спосіб сприйняття і відображення світу, що є характерним для певної національної спільноти. Ментальність проявляється через категорії мислення, установки певного індивіда, формується в залежності від традицій культури, світоглядних соціальних структур, в яких живе людина. Під національним менталітетом розуміють сукупність поведінки та ціннісних уподобань, які можна спостерігати у членів народу з різною частотою протягом поколінь. Оскільки фор-

мування цих основних ознак починається з дня народження, воно може бути результатом в першу чергу сімейного навчання та виховання, а процес засвоєння мови в ранній період тісно з ним пов'язаний.

Мова в свою чергу стає посередником між світом предметів, що пізнаються людиною та індивідуумом, який прагне пізнання. У науковому обігу широко використовується поняття «мовна картина світу», яке стало одним із концептуальних у теорії пізнання.

Так, Л. Лисиченко виділяє декілька рівнів мовної картини світу: загальномовна картина світу; регіональна мовна картина світу, яка містить діалектні ознаки; соціальна (мовна картина світу, притаманна певним соціальним групам); індивідуальна мовна картина світу [1, 36]. «Мовна картина світу, властива певному народові, знаходить своєрідне відображення в індивідуальному мовленні, що залежить від багатьох культурно-історичних і психічних чинників», – пише Л. Лисиченко [1, 37]. Та варто зазначити, що це явище в першу чергу значною мірою соціальне, оскільки формують площинами в такому контексті є історичний досвід та історична пам'ять, політичний устрій та державотворення, рівень життя, освіти та соціальне положення, релігійні та моральні критерії. С. Єрмоленко вважає, що мова безпосередньо розкриває сутність та значення національного менталітету й відображає світогляд окремої нації: «Універсальні загальні закони людського мислення не заперечують, а навпаки, підтверджують існування конкретних етнічних мовних картин світу, специфіку сприймання кожним народом навколишнього світу й відображення цього сприймання в певних комплексах понять та у відповідних психолінгвальних діях» [2, 191].

На сучасному етапі часто вживаються терміни філософська, художня, релігійна картини світу, що, на нашу думку, вміщує в себе універсальне поняття концептуальної картини світу, пов'язаної з комплексом знань про світ, і мовної картини світу як засобу вираження цих знань. Мовна картина світу розглядається як характер відображення в мові концептуальної картини світу і мовні засоби вираження знань про неї. Саме в мовній картині світу проявляється своєрідність членування концептуальної картини світу в різних народів. Концептуальна картина світу є базисом для мовної картини, при цьому концептуальна картина світу має універсальніший характер, керуючись однаковими логічними категоріями спільними для народів з однаковим рівнем знань про світ. Крім того мова є відображенням досвіду кожного народу і проявом не лише спільних знань, а й своєрідності спільного світогляду.

Для мовної картини світу визначальними є три тісно пов'язані між собою явища: людина – світ – мова. В цьому взаємозв'язку варто поставити людину на перше місце як вихідну точку, оскільки вона як носій мови, пізнаючи об'єктивний світ і створюючи засоби суб'єктивної фіксації та передачі знань про нього, взаємодіє з іншими людьми та здійснює процес власного пізнання. Таким чином для побудови та фіксації мовної картини світу ключовою є постать людини.

Варто зазначити, що у мовознавстві розрізняють картину світу концептуальну і мовну. Під мовною картиною світу зазвичай розуміють зафіксовану в мові і специфічну для конкретної мовної спільноти схему сприйняття дійсності; за допомогою цього поняття з'ясовують специфіку буття людини, народу. Зв'язок між ментальними рисами народу та мовними знаками культури можна простежити у двох напрямках: ідучи від ментальних рис, знайти

їх відображення у мовних знаках культури, і навпаки – за допомогою аналізу мовних знаків культури виявити ментальні риси, характерні для народу-носія мови [3, 45; 4, 67].

Мислення кожного народу має свої особливості і його розвиток визначається властивим розвитку мови. Кожен народ має специфічний світогляд, характер якого визначається мовою, носієм, ким він є. Кожна мова має свій унікальний світогляд, є унікальним кодом нації. Перебуваючи між людиною і Всесвітом, вона розкриває своєю структурою, словотвором, специфічним лексичним складом істину про навколишній світ. Таким чином виникає національний світогляд, а відтак і нація. Вивчаючи іноземну мову й культуру, обидва ці напрями можуть бути використані на емпіричному, практичному рівні та можуть допомогти ефективніше і глибше здійснити процес вивчення мови цими шляхами, де аналіз мовних знаків культури забезпечить усвідомлене засвоєння та формування мовних і мовленнєвих компетентностей задля успішного діалогу культур.

Як виглядають національні особливості у світогляді цінностей німців та українців? Спираючись на наукових досліджень німецьких та українських учених спробуємо проаналізувати та порівняти світосприйняття, особливості національного способу мислення німецького та українського народів, що фактично формує концептуальну картину, мовну картину світу цих народів. Розуміння, усвідомлення, можливість орієнтування в цих аспектах забезпечує розуміння та засвоєння мови, що надалі уможливило результативну міжкультурну комунікацію.

І. Мірчук визначає особливості українського світосприйняття та ментальності, що характеризуються емоційністю, перевагою ірраціонального над раціональним, «кордоцентризмом», певним індивідуалізмом, що у своєму прагненні до свободи, волі може набувати рис анархізму чи творчості. Українцям, на думку І. Мірчука, притаманна саме європейська, індивідуалістична настанова – українське духовне життя, розуміння суспільного ладу, моралі, права та практичної діяльності теж виходять із поняття вільної, самодостатньої особистості. Отже в українській ментальності зазвичай сприймається негативно будь-яке підпорядкування особи чи обмеження її прав – навіть у громадських інтересах. Унаслідок цього, наголошує філософ, в Україні радянська влада наразилася на масовий, загальний опір. Ситуація з реакцією українського народу на військову російську агресію 24 лютого 2022 стала ще одним підтвердженням цієї національної властивості української ментальності. Крім індивідуалізму, українців, за І. Мірчуком, вирізняє внутрішній зв'язок із власною землею, «тисячолітня інтимна сполука зі «скибою», ґрунтом, ріллею, чорноземом, із природою, а відтак зі своєю місцевістю, зі звичним красвидом, з оцим-от «призначеним долею простором». [5, 97]

Крім того ще одна підвалина українського світогляду – ідеалізм, за якого у картині світу людини переважають суб'єктивні уявлення, а її думками та вчинками керує не стільки розум, скільки почуття та воля. Наслідком такого ідеалізму, підкреслює філософ, є особлива чутливість, емоційність і релігійність, розвинуте відчуття краси та схильність до ідеалізації, що проявляється в українській нації також у ставленні до жіноцтва, де існує культ матері, жінки-берегині яка в українському суспільстві посідає важливе місце [5, 102; 6, 56].

Німецькій свідомості притаманний раціоналізм, ґрунтовність, дисципліна, системність і віра в силу розуму, логіка переважає над емоціями, практичність над естетикою [5, 113; 7, 29].

У структурі мовного світогляду етнокультури важливим аспектом є поняття концепту та його вага значущість у світоглядній картині носіїв мови. На основі соціально-лінгвістичних досліджень встановлено, що в центрі кожного світогляду з мовними ознаками лежать концепти як семантичні стрижневі пункти: концепт «*порядок*»/«*Ordnung*» для німецької та концепт «*свобода*»/«*Freiheit*» для української мов.

Концепт «*порядок*» складається з таких компонентів: точність, акуратність, докладність, обережність, визначеність, ретельність, уважність, старанність, дбайливість, педантичність, сумлінність (Genauigkeit, Akkuratess, Ausführlichkeit, Behutsamkeit, Bestimmtheit, Gründlichkeit, Rücksicht, Schonung, Sorgfalt, Akribie, Gewissenhaftigkeit). До синонімічного ряду входять постійні семантичні зони такі як безпека, чистота, закон (Sicherheit, Reinlichkeit, Gesetz), які доповнюють концепт [8].

До компонентів концепту «*свобода*» належать такі: вільність, суверенітет (нації), незалежність, свободи (громадянські права), простота(манер), невимушеність, дозволя, привілля, воля, самостійність, автономія. Український концепт «*свобода*» у світогляді мови історично та етимологічно містить поняття постійних семантичних зон воля, вибір та влада [9].

Концепти «*порядок*» в німецькій мові та «*свобода*» в українській, які можна розглядати як головні в парадигмі, визначають і впливають на змістові та семантичні, логічні та структурні особливості кожної з мов відповідно.

Виходячи з цього, можна зазначити, що кожне зі стрижневих понять відповідної мови відбиває, впливає і визначає основні особливості мовного світогляду, на рівні фонетичного, графічного складу, лексико-граматичних особливостей мовленнєвих одиниць. Цей вплив особливо виразно прослідковується на рівні синтаксичному, де в залежності від типу речення за метою висловлювання, важливе значення має фіксований порядок слів в першу чергу граматичної основи і в цьому сенсі концепт «*порядок*» набуває особливого значення, оскільки не залежно від змісту має сталі форми вираження.

Розглянемо інші складові в мовній картині світу, такі як «світ» та «мова» на прикладі часових і просторових аспектів світоглядної картини, що об'єктивно існують та її мовного відображення, що в свою чергу набувають суб'єктивного характеру через елементи «людина» і «мова».

Простір і час як універсальні поняття завжди були одними з найважливіших систем координат людини, що цілком природно. Об'єктивні просторово-часові виміри є константами життя, загальними для всіх фізичних тіл, розташованих у просторі в певних заданих системах координат. Проте людина постійно відчуває певну невідповідність об'єктивного часу та суб'єктивного його сприйняття, що визначається багатьма факторами: порами року, віком людини, яка не встигає через плин часу, часовими поясами, чергуванням доби та ніч і т. д. Те ж саме характерно і для просторового сприйняття: об'єктивні метри і кілометри оцінюються людьми в різних куточках планети по-різному в залежності від «географічного мислення» і просторових стереотипів. Як приклад можна навести таке: Балтійське море розташоване на сході Німеччини і марно називається «Ostsee», для України це море пов'язане з країнами Балтії, має відповідну назву "Балтійське море".

Ще один приклад, де географічна назва в українській мові «*Гаага*» має відповідність «*Den Haag*» в німецькій мові, «*Haag*» же назва міста Гааг (Баварія, Верхня Франконія). Та якщо гео-

графічні назви пов'язані з особливостями транслітерації з мови походження, то приклад загальної назви «*Erdgeschoss*» демонструє характерні риси розподілу поняття на складові елементи, що відповідає українському «*першому (цокольному) поверху*». Відносним еквівалентним відповідником може служити інший основний компонент «цоколь» як будівельний елемент. У німецькій мові основний компонент позначає положення відносно основи «земля». Початкова точка визначає подальшу нумерацію поверхів, яка буде відрізнятися в обох мовах.

Категорія часу має також певні особливості. Так Е. Холл розрізняв такі культурно зумовлені концепції сприйняття часу відповідно до можливостей використання часу:

а) монохронне сприйняття, для якого час є прямим лінійним рухом від минулого до майбутнього. Представники таких культур використовують час як опорну систему, коли в організації людського життя бракує порядку. При такому сприйнятті ціниться час і дотримуються розкладу, виконують накази, відчувають відповідальність, намагаються не заважати іншим, пунктуальні, підтримують короткострокові міжособистісні стосунки;

б) поліхронічне сприйняття, в якому все відбувається одночасно. У культурах такого типу міжособистісні стосунки відіграють важливішу роль, ніж розклад діяльності. Поліхронічні культури динамічні у своєму використанні часу, тому мало уваги приділяється розкладу та пунктуальності [10].

Класичним прикладом пунктуальності та точності є німецька культура, хоча самокритичні німці кажуть, що їхні автобуси і потяги нерідко запізнюються. Українська культура відрізняється точністю та пунктуальністю в залежності від важливості ситуації, обов'язків та мотивації учасників.

Якщо розглядати час як логіко-граматичну категорію, то виявляється розбіжність логічного та граматичного аспектів. Вказівки часу в неофіційній формі належать до точок розбіжності, які частково відрізняються діапазоном вживання прийменників: *5 vor vier/za 5 четверта; 10 nach zwei/10 по другій, 10 на третю*. Існують також форми позначення часу, які не мають еквівалента в системі сприйняття іншої мови: *5 vor halb 7/5 nach halb 7*, тому що часові періоди в українській системі сприйняття не поділяються таким чином.

Слово *das Wochenende* в німецькій мові називають одним терміном в однині. Порівнюючи з українським відповідником, очевидно позначення двох днів (*вихідний, вихідні*) як в однині, так і в множині, згадуючи один або обидва дні вихідних. В українській існує іменник на позначення поняття *доба*, що не має однослівного відповідника в німецькій та тлумачиться як *24-Stunden-Dauer, rund um die Uhr, Tag und Nacht*. Пов'язані з цим поняттям ситуації мають близьку семантичну заміну, зокрема оплата за перебування за добу в німецькій мові означає оплату за ночівлю *eine Übernachtung*.

Частини доби переважно мають чіткі відповідники в німецькій та українській мовах (*der Morgen, der Abend*), проте такі періоди як *der Vormittag, der Nachmittag*. Відповідності можуть здебільшого збігатися та співвідноситись, за винятком (час до полудня, час після полудня), які не мають прямих відповідників і можуть містити часові семантичні компоненти *vor-* та *nach-*.

Також в німецькій культурі спілкування виділяють ранній (*früher Vormittag, 10–11 год.*) та пізній час до полудня (*später Vormittag, 11–13 год.*), ранній час після полудня (*früher Nachmittag, 14–15 год.*), пізній час після полудня (*später Nachmittag, 15–18 год.*), де відповідно маються на увазі певні

години. В українській мові в цьому випадку для точної вказівки на час згадуються лише певні години. Очевидно, що періоди доби в німецькій мові мають більш чітку структуру, яка позначається окремим словом для часу доби без вказівки часу за годинником.

Час у сучасному мовознавстві розглядаються як логічна та граматична категорія, де ці поняття не є тотожними. Часова форма *Präsens* в німецькій мові має певні особливості вживання, що зазначає дію в теперішній момент та в найближчий прийдешній момент. Українська мова має різні форми для вираження цих двох аспектів теперішнього та майбутнього часу. Слід зазначити, що в українській мові існує три форми майбутнього, які відрізняються за формою, але є синонімічними за змістом.

Wir gehen jetzt in den Park. Wir gehen morgen in den Park.

Ми зараз ідемо в парк. Ми завтра підемо (будемо йти, йтимемо) в парк.

Щоб конкретизувати ситуацію, у німецькій мові потрібні обставини часу, тоді як в українській достатньо використати лише відповідну часову форму. Розбіжність у логічній та граматичній категоріях часу також можна проілюструвати наступним прикладом: *Ich besuche dich heute Abend. Я прийду до тебе сьогодні ввечері.* Хоча обставина *heute* є маркером теперішнього моменту, дія ще не відбулася і стосується найближчого майбутнього, відтак в українській відповідатиме формі майбутнього часу.

Категорії минулого часу також мають певні розбіжності, які стосуються окремих аспектів. В українській мові існує дві форми минулого часу для позначення дії в минулому: доконаний вид минулого часу для дії, завершеної в минулому, і недоконаний час для позначення простої, незавершеної дії минулого часу. Таку градацію пропонує категорія дієслівного аспекту. Певною мірою можна порівняти ці форми з *Perfekt* та *Imperfekt* (*Präteritum*) проте вони не є ідентичними. По-перше, доконаний вид минулого часу в українській мові не в усіх контекстуальних ситуаціях відповідає *Perfekt* німецької мови, який, окрім завершеності дії, містить ще компонент зв'язку з теперішнім і момент мовлення як вираження діалогічної мови, з.В. *Ich habe dich schon lange nicht gesehen. Я тебе давно не бачив/ла.* По-друге, форма *Plusquamperfekt* не ідентифікується в українській мові жодними граматичними засобами, окрім лексичних, для позначення минулої дії до певного моменту в минулому. *Plusquamperfekt* – форма минулого часу, який не має точного відповідника в українській мові, попередність дії скоріше може позначатися лексичними засобами та граматично підрядним реченням часу і переважно відповідає доконаному виду минулого часу дієслова, наприклад,

Nachdem das Kind die Aufgabe gemacht hatte, konnte es Eis essen.

Після того як дитина виконала завдання, вона змогла з'їсти морозиво.

Futur I є формою майбутнього часу, яка в українській мові відповідає трьом власне синонімічним формам майбутнього часу, що позначають майбутню дію: простому, складному та складеному майбутньому часу, з.В. *Wir werden ans Meer fahren. Ми поїдемо на море. Ми їхатимемо на море. Ми будемо їхати на море.*

Очевидно, що часові образи відрізняються в двох мовах логічним сприйняттям і граматичними формами та способом вираження, проте пошуки їх відповідностей мають неабияке значення для побудови міжкультурного діалогу.

Отже, у порівняльному аспекті розглянуто концептосфери в німецькій та українських картинах світу, з урахуванням того, що світоглядні картини в кожній окремій мові є відображенням мовної картини і етнокультури, розуміння яких сприяє ефективному діалогу культур. Виділення та зіставлення базових елементів світоглядних та мовних картин світу в німецькій та українській етнокультурах дозволяє розглянути глибинні світоглядні основи, на яких базуються елементи поділу мовної системи кожної окремої мови. Спираючись на концепти як на понятійну основу досягається розуміння й усвідомлення вагомих маркерів, що визначають концептосферу в рамках певної етнокультури і уможливають подальший діалог культур. З метою уможливлення міжкультурної комунікації, виокремлення та порівняння спільних рис та розбіжностей є перспективними напрямками подальших розвідок для вивчення мови і культури, побудови діалогу в умовах партнерства, співробітництва і взаєморозуміння.

Література:

1. Лисиченко Л. А. Структура мовної картини світу. *Мовознавство*, 2004. № 5–6. С.36–41.
2. Єрмоленко С.Я. Нариси з української словесності: стилістика та культура мови / Єрмоленко С.Я. К.: Довіра, 1999. 431 с.
3. Яцкевич О.О. Концепт «Воля» в українській мовній картині світу: дис. к-та філол. наук : 10.02.01 / Харк. нац. пед. ун-т імені Г.С. Сковороди. Харків, 2009. 276 с.
4. Nuss B. *Das Faust-Syndrom. Ein Versuch über die Mentalität der Deutschen* – Bonn; Berlin: Bouvier Verlag, 1993. 213 s.
5. Мірчук І. *Світогляд українського народу*. Спроба характеристики. Науковий збірник Українського Вільного Університету. Прага, 1942, Т.3. 560 с.
6. Юшук І.П. Мова – найбільший скарб. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2020. 360 с.
7. Gelfert H.D. *Was ist deutsch? Wie die Deutschen wurden, was sie sind.* Verlag Beck C.H. oHG. München, 2005. 211 s.
8. Duden. *Deutsches Universalwörterbuch.* Berlin: Dudenverlag, 2015. 2132 s.
9. Словник української мови: в 11 тт. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. К.: Наукова думка, 1970–1980.
10. Hall E.T., Hall M.R. *Understanding cultural difference: Germans, French, Americans.* Intercultural Press, Boston. 1990. 208 s.

Stepanenko A., Taranukha T. Conceptual sphere in German and Ukrainian language world pictures and dialogue of cultures

Summary. The article is devoted to a comparative study of the conceptual sphere in the German and Ukrainian worldviews. World pictures in each language are a reflection of the linguistic picture and ethnoculture, the understanding of which contributes to an effective dialogue between cultures. Specifying and comparing the basic elements of the worldview and linguistic worldviews as world pictures in German and Ukrainian ethnocultures allows us to consider the deep worldview foundations on which the elements of the grammatical, in particular morphological, syntactic system of each individual language are based. Due to the concepts, an understanding and awareness of important markers that determine the conceptual sphere within the framework of a certain ethnoculture and the further perspective of the dialogue of cultures is achieved. Thus, the study outlines the main worldview concepts in the German ("order") and Ukrainian ("freedom") languages and their connection with language systems. Obviously, the influence and dominance of these concepts is difficult to overestimate in the consideration

context of the world conceptual, linguistic picture the in both languages, which demonstrate reflection in the language at the level of word – collocation – communicative cliché. The article also surveys the issue of the spatial and temporal world picture and its reflection in the linguistic world picture of two languages, which demonstrates the subjective perception of objective phenomena through the linguistic picture prism of the compared ethnocultures. The study compares the logical and grammatical categories of time, the correspondence of tense

forms and possible inconsistencies that can become a barrier in the cultural dialogue. In order to empower intercultural communication, analysis and comparison and identification of common features and differences are important aspects for learning language and culture, building dialogue in conditions of partnership, cooperation and mutual understanding.

Key words: conceptual sphere, concept, dialogue of cultures, mentality, language picture of the world, ethnoculture.